ماسی سییەبۆچکەڵە

نوسەر: سەمەد بێهرەنگی

وەرگێڕان: سارۆ خوسرەوی

ناسنامەی پرتووک

ناو پرتووک: ماسی سییەبۆچکەڵە

نووسەر: سەمەد بێهرەنگی

وەرگێڕان: سارۆ خوسرەوی

وێنەکار: داوود مەجیدیان

وێراشتەر و پێداچوونەوە: ژیار جەهانفەرد

دیزان رووبەرگ: فواد گودەرزی

چاپ یەکم: ساڵ ۲۰۱۱ کانەدا، وشنگەی پرینت دیپۆ

چاپ دووم: ساڵ ۲۰۱۵ ستۆکهوڵم، سوێد، چاپخانەی ئەرزان

وەرگێڕان ئێ کتاوە پێشکەشە وە مناڵەیل میلکانم

ک همێ پێشکەفتن بانان وڵاتەگەمانن!

پێشوەتن

سارۆ خوسرەوی " لە داڵگ بۆی بازگر زەهاو لە ناوچەی کرماشان لە ساڵ ١٣٥٦ هەتاوی (شەمسی)ـە.

سارۆ سەواد مەدرەسەیی خوەی لە پلەی زانستگە لە ناو نیشتمان داڵگی تەنانەت وە زوان فارسیش نەتوانستێیە دەسپێبکەی و تام تاڵ جیایی لە خاکێ و ژان دۆری لە وڵاتێ لە سن کەمێگەوە ئەزموون کردێیە، بەس هەست ناسک و دڵ زامدارێ ولوڵە و شەپۆل و لافاو ناو سینگ تەنیا گەرد وە زوان هاوردن شێعرا ئامووش کردێیە، جارجاریش وەل کیشان وێنە و نەقاشیەیلێیا ک باس لە پەژارەیگ داکیشای لە جەسەی ئامووش کریای لە وڵاتێگ خەوارە کەد.

ئێ جارە سارۆ دەس کردێیەسە ناو زانیاری و قودرەت وەرگێڕان ئەدبیات فارسی وە کوردی. دەس ناسە بان بەرهەم کەسێگ ک جی پای لە ناو ئەدبیات مناڵەیل دیارە. سەمەد بێهرەنگی، خاوەن ئەندیشەی گەورا و پلە وپێگەی بەرز لە ناو ئەدبیات مناڵ لە ئێرانە. هەر وەی بوونەوە هەڵگەردان کارەیل سەمەد بێهرەنگی وە کوردی، یەکێگ لە کارەیل نائاسانە. زۆرم ماسی سییە بۆچکەڵە[1] ک پڕهێزترین و وەناوترین بەرهەم سەمەد بێهرەنگییە.

---

[1]. لە فارسی: (ماهی سیاه کوچلو).

ئێ کار سارۆ خوسرەوییە، جێ دەسخوەشی گەورایگ دێرێ ک توانییە وە زوان کوردی هەڵێوەگەردنێ. لە ئێ کارە ک ها نوای چەودان، وە شێوەی فرە فرە زانستییێگ کار هەڵگەردان سەرێ سەقام گرتێیە و هەوڵ دایە ک وەل قسەیل پێشەنان و مەسڵەتەیل ناوچە، هاوخانی یا نزیکی فرەیگ، ئەوچۆنە ک سیاسەت وەگێرانی بپارزیەی، بداشتۆ.

جارێگتر دەسخوەشی لە لێ کەم وە ئارزوو دەرخستن و چاپ کردن کارەیل ترێ.

مارچ ٢٠١١، وەنکوور کانادا،

سیامەک نەجەفی

پێشەکی:

سەمەد بێهڕەنگی کییە؟

سەمەد بێهڕەنگی، چیرۆکنوس، مینەوان و هەڵبەستوان، ساڵ ١٣١٨ هەتاوی لە گەڕەک[١] چەرەنداب لە شار تەورێز لە بنەماڵەیگ هەژار و دەستەنک چەو وە ژیان رۆشن کرد. باوگێ پیاگ کاسبکار یەیلوێگ[٢] بۆ. سەمەد هەر لە دەوران منالْیەوە لە باوش هەژاری و نەداری پا گرت و گەورە بۆ. ئەو وە دڵ و گیان ژان و ئێش ژیان وە تەمام هەبوونێیەو هەس کرد و توانێ ناعدالەتییەگان ناو کۆمەڵگەی خوەی و خەڵک بەشخوریای ئێران لە رێ پێنوسەگەیەو بڕەسنێت.

هەر وەو بوونەوە دەمێگ ک گەورە بۆ و دەس چەپ و ڕاس خوەی ناسی، بوە یار و دڵسۆز هەرایهەری[٣] مەردم هەژار و نەدار. سەمەد مامۆستا بۆ و لە ڕێ زانست و پەروەردەوە، توانی خزمەت فرەیگ وە منالەیل بێدەرەتان و دەستەنک سەردەم خوەی بکەد. ئەو مامۆستایگ بۆ ک توانی ترۆسکایی همێ و پرشنگ زانست و زانیاری بخەیتە ناو دڵ و دیدەی هەزاران منال بەشخوریای لە دیەکەیل دۆرە دەس ئازەربایجان. ئەو توانی یانزە ساڵ وەک

---

١. Gerrek مەحەلە.

٢. Destenik بەلەنگاز، وەڵنگەواز، هەژار، نەدار.

٣. Herayherî هەمیشەیی.

مامۆستایگ دڵسۆز و فەداکار دەرس نەسڵێگ بدەی ک هێمان شانازی وە پێوە کەن. سەمەد لە سەر ئەو بیروباوەڕە بۆ ک ترۆسکە هەرچەن کز و بێنز بوود، وەلێ هەر رۆژناییە و یەی رۆژێگ تێد گشت لایگ رۆشنەو کەد. سەمەد لە سەر ئەو باوەڕە بۆ ک زانست و یادگیری بایەس وە شێوەی گشتی لە خزمەت کۆمەڵگایا بوو، ک ژیان و گوزەران مەردم ئاڵشت بکەد. سەمەد هەرگز نیەتوانێ چارەی خوەی لە چارەی مەردم هەژار جیاوە بکەد. سەمەد لە خوەندنگە، مناڵ پەروەردە کرد ئەڕا ئەوەیگە بوونە بەیداخهەڵگر خەبات، دژ وە زڵم و ستەم. ئەو ژان سەرەکی هەژارەگان دەسنیشان کردبۆ و هەردەم ئەڕا پەیا کردن چارە، تێکۆشا. سەمەد ئیمانێ وە هێز گەورا و بەرفراوان مەردم بۆ، ئەو باوەڕمەند وە ئەوە بۆ ک یە مەردمە ک دیرۆک ئافرینن. سەمەد لە سەردەمێگ ژیا ک رژیم پەهلەوی وە گرانترین شێوە فشار دخستە سەر مەردم رۆشنبیر و نوخبەێ ئێرانا.

سەمەد چیرۆکنۆس بۆ، چیرۆکنۆسێگ رەسەن و راسکانی. ئەو توانی وە نۆسان چیرۆکەیل فرەیگ دژ وە ستەم و زوورداری، دەرس زەڕینێگ بدەیتە کۆمەڵگەیل ئێرانا. چیرۆکەیلێ وەک "کوێر عوغلی"،"بیست و چوار دەمژمار لە ناوەی خەو و هەڵسان" و" ئەفسانەی خوەشەویستی"بەسە ئەڕا ئەوەی ک بزانیم سەمەد چەنێگ هەنگاو هەڵگر بۆە لە ئاشنا کردن خەڵک هەژار وە گەرد ماف و خواستەیل خوەیانا.

سـەمـەد سـاڵ ١٣٤٧ لـە چـەم ئەرەس وە شـێوەیٚ مـەشـکوک و گوماناوییێگ خنکیا و ئەڕا هەمیشە ماڵاوایی لە ژیان کرد. سەمـەد لـە دنیا چی، بەڵام دەرس و چیرۆکەگانی بۆنەسە سەردێڕ ژیـان مـەردم ئێران و وەک خوەر لە هەرچێگ ماڵە نۆر بەشەوکەن.

سەمەد لە ژیان و کار ئەدەبـی خـوەیا تـوانی چیرۆکـەیـل فرەیـگ پێشکەش و ئاڕاسەی خوەنەر و بەردەنگەیل دنیای ئەدەبیـات بکـەد. لەوانە توانیم ئـشارە بکـەیمـن وە."کـویر ئـوغلی"، "وەسـەرهـات یەی قەترە وەفر"، "کەچەڵ کەموتەر باز"، "ئەفـسانەی خـوەشـەویـستی"، یوڵدز و قاڵاو"، "پیرە ژن و جوجکە هوٚلان"، "دوگلە پشی"، "بیـست و چـوار دەمژمـار لـە نـاوەی خـەو و هەڵـسان"، "یـەی هـەلـق هـەزار هەلق"،"یوڵدز و وەیلکانە"،منالە لـەبلـەبـی فرۆشـەگـە،" قـاڵاوەگـان و وەیلکانەگان و ئایەمەگان" و "ماسـی سـییە بۆچکـەڵـە" و چیرۆکەیـل فرەیتر.

"ماسی سیە بۆچکەڵە" گەورەترین شاکار سەمەدە، ک وە چەنـدین زوان زینیٚ دنیاوە وەگێڕان بۆە.

بەردەنگ وخوەنەر هەنین!

ئەوەی ک من ئەنتریک کرد ک ئـیٚ شـاکارە هەڵـگەردان بکـەم، دو چشت بی. یەکم مـن خـوەم هۆرمـان فـرە شـرینێگ لـە ئـیٚ چیرۆکـە دێـرم. هـا وە هـۆرم لـە سـەردەم منـاڵیم هەنایگ ک ئـاوارە بـۆمن، یەکمـین پرتووکێـگ ک لــە پرتووکخانــە وە ئــەمانــەت هــاوردم و خوەنیمەی، هەر ئیٚ کتاوە بۆ. من لە ڕێـی ئـیٚ داسـتانەو، وە دنیـای

خوەنین مەیلەوارەو بوم."ماسی سییە بوچکەڵـە" چاشـانەم ک خـاس چـەوەیلـم بـکەمەو و دنیـا بگـەردم و چـشتەیـل تـازەی یـاد بگـرم. هەمیش لـە رێ ئـێ کـارەوە خـوازم خزمـەت بوچکێـگ بکـەم وە ئەو منالّەیلێگە ک وە ئێ شێوەزارە قسە کەن. وە دلّنیایەوە توانم بوشـم شێوەزار کوردی خوارێن (کەڵهوڕی)، فـرە دەوڵـەمـەنە و ئـەڕا ئـەوە کـرێ فـرە شـاکار وە پــێ بنوسـرێ و هەڵـگەردان بکـرێ. مـن وە هەڵــگەردان ئــێ چیرۆکــە هــان خــوەم دامە و تێکۆشـامە ک فــرە وشەیلێ ک گەها لە هورەو چێبون، سەرلەنوو بخەمە سەر زوان.

لە دواییشا توانم بوشم ئەگەر ئـی شـێوەزارە لە نـاو بچـوو، بـەش گەورایگ لە زوان کوردی لە ناو چێیە. با بیلیما ئەو کەسەیـلە ک لـە مژارەیل ئەدەبیـات کـاران، هـەوڵ بـدەن لـە رێ کـارەیـل ئـەدەبیـیەو خزمەتێگ وە زوان کوردی بکەن!

سارۆ خوسرەوی

ستۆکهولْم _ سوێد

ماسی سییە بۆچکەڵە

لە کوو باریم و لە کوو بژنەویم، بژنەویم لە ماسـی پیرێگ، ک لە شەو چلە لە بـن دەریـا، دە – دوانـزە هەزار لە منـاڵ و نەوەی، جەم کردبۆە دەور خوەیا و هەکایەت ئەڕایان کرد.

سەرتان وە ژان نارم، یەی ماسی سییە بۆچکەڵـەیگ بـۆ ک وەل داڵگێیا لە ناو جووێگ ژیـان. ئەو جـووە لـە نـاو دڵ تـاش و کەش و کەمەرە، لە پاتاو[1] کوەگانەو هاتیاتـە دەر و لێـژەو بۆیـات وەرەو نـاو دەروەن.

ماڵ ماسی بۆچکەڵگە و داڵگی لە بن کوچک سییەیگ بۆ، لـە ژێـر یەی پەردەی قەوزاخ[2]. شەوانە، دووانی لە بن قەوزاخەگان خەفتیان.

ماسـی سـییە، ئەزرەت ئەوە لە دڵـێ بـۆ ک ئـەڕا جـارێگیش بـوە خوەر لە ناو ماڵ خوەیان بوینێ!

داڵگ و کۆرپەگەی، رۆژ تا ئێوارە لە شـوون یـەکـەو بـۆن، جـار و باریش وە گەرد ماسی تـرەکـا هامێتـە بۆیـان و گـورج گـورجی سـەر کردنە شوونێگا و لەینووا گلەو خواردن. ئێ وەچکە تەنیـا منـاڵ بـۆ.

---

1. pataw پامان، داوێن، (دامنه کوه).
2. Qewzax (جلبک).

وەی بوونەوە کە داڵگێ هەزار گلە گەرا نابۆدوە تەنیا ئێ دەنکە لە لێیان سەر ساق لە ئاو دەرهاوردبۆ.

چەن رۆژێگ بۆ ماسی بۆچکەڵە خەریک فکر ئەوکرن بۆ و فرە کەم قسە کردیاد. تەمەڵەو بۆ و زەوق و شەوق بازی لە فکرێ پەڕیبۆد[1]. هەر ئیسەر ئەو سەر کردیا و فرە جاریش لە داڵگێ ماوە جییەو.

داڵگێ فکر کرد منداڵەگەی کەمێگ بێتاقەت و ناساقە و وەی زۆ خاسەو بوو، وەلێ دەرد ماسی سییە، چشتێگ تر بۆ!

رۆژێگ ماسی بۆچکەڵە گوڵسوو داڵگێ لە خەوا کرد[2] و وەت: داڵگە! توام چەن قسەیگ وە گەردتا بکەم.

داڵگێ وە دەم خەوەو وەت: ئاخر رۆڵە گیان! ئیسە وەخت قسەکردنە!

قسەگەد بیل ئەڕا دۆاجار، خاستر نییە بچیمن ئەڕا گەیشت و گێڵ[3]؟

---

[1]. Perribûd پەڕۆد (پریدە بود).
[2]. Le xewa kird لە خەو هەڵسان (از خواب بیدار کرد).
[3]. Geyşt û gêll گەشتوگوزار، سەیران.

ماسی بۆچکەڵە وەت: نە! داڵگە من دی تاقەت گەردیان نەیرم.

بایەس لەیرە بچم.

داڵگێ وەت: یانێ هەر بایەس بچی؟

ماسی بۆچکەڵە وەت: ئەرێ داڵگە، هەر بایەس بچم.

داڵگێ وەت: ئاخر وەی گوڵسووە، تەوای ئەڕا کوورە بچی؟

ماسی سییە بۆچکەڵە وەت: توام بچم و بزانم ئاخر جووەگە ها کوورە.

زانی چە داڵگە! ئییە چەن مانگێگە هامە فکر ئەوەیا بزانم ئاخر جووەگە ها لە کوورە و هەتا ئیسە سەر لەی کارە دەرنەهاوردمە. لە دۆەشەوەو تا ئیسە خەو نەکەفتێیەسە باڵ چەوم و هەر لە ناو فکر و هۆرشەی خوەم هاتمەسە گوما، تا ئاخرەگەی بڕیار دام ئەڕا خوەم بچم و ئاخر جووەگە بوینمەو. پێم خوەشە دەنگ و باس شوونەیل ترەکیش بزانم.

داڵگێ خەنی و وەت: منیش وەخت خوەی کە مناڵ بۆم، فرە جار فکر وە ئێ چشتەیلە کردم، ئاخر کوڕە شیرینەگەی دایە! ئێ جووە سەر و بن نەیرێ، هەر ئیەسە ک دوینیدەی! جووەگە دایەم هەر چوود و نیەڕەسێیە شوونێگا.

ماسی سییە بۆچکەڵە وەت: ئاخر داڵگە گیان! مەگەر هەر چشتێگ دوایی نیەتێ؟ شەو دوایی تێ. رۆژ دوایی تێ، هەفتە، مانگ، ساڵ و...

داڵگێ تووپیا وە پێیا و وەت: واز لەی قسەیل قوت و گەورە بار. بەو! هەڵس! با بچیمن ئەڕا گەردیان. ئیسە وەخت گەردیانە نە وەخت ئێ قسەیل نەوەڕێیە!

ماسی سییە بۆچکەڵە وەت: نە داڵگە، من لە ئێجوورە گەردیانەیلە شەکەت و وڵەکەت بۆمە، توام بکەفمە ڕێیا و بچم بزانم

دەنگ و باس شوونەیل ترەک چۆنە. گەها[١] بۆشی یە کەسێگ کلکم بەسێ، وەلێ یە بزان ک من خوەم فرە وەختە هامە ناو فکر ئەوەیا. هەڵبەتە فرە چشتیش لە ئیلا و لە ئەولا یاد گردمە و چاشیامە. وە فەرز مەساڵ ئییە زانستمە ک زۆرم[٢] ماسیەگان لە سەرانەی پیرییا گلەیی دێرن ک ژیانێیان وە هیج پەتی لە دەس چێیە. هەمیشە ئزهار ناڕەزایی و ناسزایی کەن و وە هەرچێگ چشتە پەڵپ گرن. لە راسییا من توام بزانم ژیان هەر ئییەسە ک دایەم لە شوونێگ، بای و بچی تا وەختێگا کە پیر بۆد و تەمام. یاکوو کرێد لەی دنیا وە شێوەی ترەک ژیان بکەی؟

دەمێگ قسەیل ماسی بۆچکەڵە وە پەرتخ[٣] رەسی، داڵگێ وەت: رۆڵە گیان! ئەوە تو لێویایدە[٤]؟ دنیا!.. دنیا! دنیای چە؟ دنیا ئێ شوونەسە کە ئیمە لە ناوی ژیەیم.

لەی دەما، ماسی گەورەیگ نزیک ماڵێیان ئەوبۆ و وەت: هاوسا! ئەوە لە سەر چە گەرد مناڵەگەدا مشت مڕتە، چما ئیمرۆ نیاز گەردیان نەیرین؟

---

[١]. Geha گاهەس، رەنگە، هاتێ (شاید).
[٢]. zorim فرەتر، زۆربە (اکثریت، بیشتر).
[٣]. Pertix کۆتایی، دوایی (پایان).
[٤]. Lêwiyan شێت بۆن، دێوانە بۆن.

دالّگە ماسی، وە دەنگە دەنگ هاوساگەی، لە ماڵ هاتە ئەودەر و وەت: کەفتیمەسە ناو چ دەورانێگا! ئیسە دی گەی[1] منالّەگانە کلاس ئەڕا دالّگەیلێیان دابنەن.

هاوساگەیان وەت: یانێ چە؟!

دالّگە ماسی وەت: تو بزان ئێ نیمە ناتەمام باوەقوورەتە، تواد ئەڕا کوورە بچوو! هەردەم ئۆشێ توام بچم بزانم دەنگوباس دنیا چەس! تو بنووڕە ئێ قسەیل قەویەوە.

هاوساگەیان وەت: بۆچکەلّە! ئەوە لە کەیەو بۆدەسە زانا و فەیلەسووف وە ئیمە نەوەتیدە؟!

ماسی بۆچکەلّە وەت: خانم من نازانم تو وە چە ئۆشی "زانا و فەیلەسووف" من تەنیا لە گەردیان بێخودی و هەرلەیوا شەکەت بۆمە و نیەتوام وەی گەردییان بێهودە دریژە بێیەم و دڵ خوەم خوەش بکەم و وەختێگیش لە برسم بام بوینم وەک ئیوە پیر بۆمە و هێمان هەرئەو ماسیمە کە چەو و رۆم نەکریایەسەو.

هاوساگە وەت: وەی رۆ!.. لەی قسەیلە!

دالّگێ وەت: باوەڕم نیەو تەنیا رۆلّەم، هەرچێ کەسەگەم، لەیوا لە ناو دەربای! نیەزانم چ بێباوگێگ نیشتیەسە بن باڵ منالّە نازارەگەم و لەیوا لە رەوەن هەڵسانێیەسەی[2]!

---

[1]. Gey نۆرە، نەوبەت.

[2]. Le rewen hellisanêyesey لە سەر ڕێی ڕاس هەڵێگرتێیە (گمراهش کردەاست).

ماسی بۆچکەڵە وەت: کەس نەنیشتێیەسە بن باڵ من. مـن خـوەم خاوەن ئەقڵ و هووشم و ئەوڕەسم[١]، چەو دێرم و دوینم.

هاوسـاگە، وە داڵـگ ماسـی بـۆچکەڵەگـە وەت: خـوەیـشکە! ئـەو هەلەزوون پێچ پێچەگە، ها هۆرد؟

داڵگ وەت: راس ئۆشی، فرە کەفتە دەور و وەر مناڵەگەم. بۆشـم خودا... نیەزانم چە وە پێ بکەی! ئەگەر وە ژێر سـەر تـو بـی، خـوا تۆش شەڕت بارێ.

ماسی بۆچکەڵە وەت: بەسە داڵگە! ئەو ڕەفیق من بی.

داڵگی وەت: من نەژنەفتمە ماسی و هەلەزوون ڕەفیق یەک بن!

ماسی بۆچکەڵە وەت: منیش نەژنەفتمە ماسی و هەلەزوون دژمـن و نەیار یەکتر بن، وەلێ ئیوە سەر ئەو بەدبەختە کردینە ژێر ئاوا.

هاوساگە وەت: ئێ قسەیلە قەدیمین.

ماسی بۆچکەڵە وەت: ئیوە خوەتان باس قەدیم تێرینە ناو.

داڵگی وەت: هـەر ئـەڕا کوشـتن خـاس بـی، لـە هـۆرت چیـەسـەو لەیلا و لاولا دانیشت و چ قسەیلێ کرد؟

ماسـی سـیەی بـۆچکەڵە وەت: بـەس منـیش بکوشـن، ئەڕا یەک منیش هەر ئەو قسەیلە کەم.

---

١. Ewrresim ڕەسمەو، تێدەگەم، فام دکەم (می فهمم).

سەرتان وە ژان نارم! ماسییەیل ترەک وە دەنگ قرم و قاڵـەگـەوە هاتنـە ئـەڕا ئـەوره. قـسەیـل ماسـی بـۆچکەڵە گـشتیان ئـەسـەبـانی کردبۊ.

یەکێگ لە ماسیەیل پیر وەت: لە خوەتا ڕەحم وە پێت کەیم؟

یەکێگ ترەک وەت: تەنیا یەی گووشەجەڕەی بۆچکەڵە توای!

داڵگ ماسی سیە بۆچکەڵە وەت: تەک بیەنە ئەولا! دەس نەیەینە منالەگەمەو. کوڕ ئەوەسە دەس بیەیە قەییەو!

یەکێگ ترەک وەت: خانم وەختا وەو جوورەیگە نیازە منالەگەد مخت[١] نیەکەی، بایەد جزاگەیشێ بوینی.

هاوساگە وەت: من ئەڕام شەرمە هاوسای ئیوەم.

یەکێگ ترەک وەت: تا کار لە کار نەترازیایە، بلا کلێ بکەیم ئەڕا لای هەلەزوونە پیرەگە.

ماسییەیل هاتن تا ماسی بۆچکەڵ بگرن، ڕەفیقەگانێ دەرێ کردن و لە شەڕەگە دۆری خستنەو. داڵگ ماسی سییەگە وە سینگ کوتان و شین و هەیمەڕوو وەت: هەی ڕوو! منالەگەم خەریکە لە کیس چوود، چە بکەم! خەڕگ کووره بگرمە سەرم!

ماسی بۆچکەڵە وەت: داڵگە ئەڕا من مەگریە، ئەڕا ئێ ماسییەیل پیر و داماگە بگریە.

یەکێگ لە ماسییەگان لە دۆرەو هاوار کرد و وەت: تەوهین مەکە نیمە ناتەمام یەی بنگزی.

دوێیمی وەت: ئەگەر بچی و پەشیمان ئەوبۆد، دی لە قەرە نیەیلیمەد[٢].

---

١. Mixt ئەدەب (تربیت).

٢. Le qere nyeylêded ڕێ وە پید نیەد.

سێیمی وەت: ئیبانە هات و هەوس دەورەی جوانیە، مەچوو!

چوارمین وەت: چما ئێرە ئەیبی چەس؟

پەنجمین وەت: دنیای ترەک نییە، دنیا هەر ئێرەسە، گل بخوەوە!

شەشمین وەت: ئەگەر عاقڵ بۆد و بایدنەو، ئەوسا باوەڕ وە پێد کەیمن کە وە ڕاسی ماسی فامیدە و زانایگی.

هەفتمین وەت: ئاخر ئیمە خوو دایمنەسەو پیت.

داڵگی وەت: رەحمێگ وە حاڵ من بکە، مەچوو! مەچوو!

ماسی بۆچکەڵەگە لەوە زیاتر وە گەردیان قسە نەکرد. چەن گلە وە دووسەیل و هاوڕێیەیل هاوسن و ساڵ خوەی تا لای شەتاوەگە کلێ کردن و گل ئەوخواردن. ماسی بۆچکەڵە وەختی لە ئەوان جیاوە بی وەت: رەفیقان وە ئومێد دیدار! لە هۆرەو نەوەینەم.

دووسەگانێ وەتن: چۆ لە هۆرەو بەیمنەد؟ تو ئیمە لە خەو نەزانین خەوەر کردی، چشتەیلێگ نیشانمان دایدە کە جاران فکر وە پێ نەکردبۆمن، وە ئومێد دیدار، ئەی دووس زانا لە هیچ نەترس.

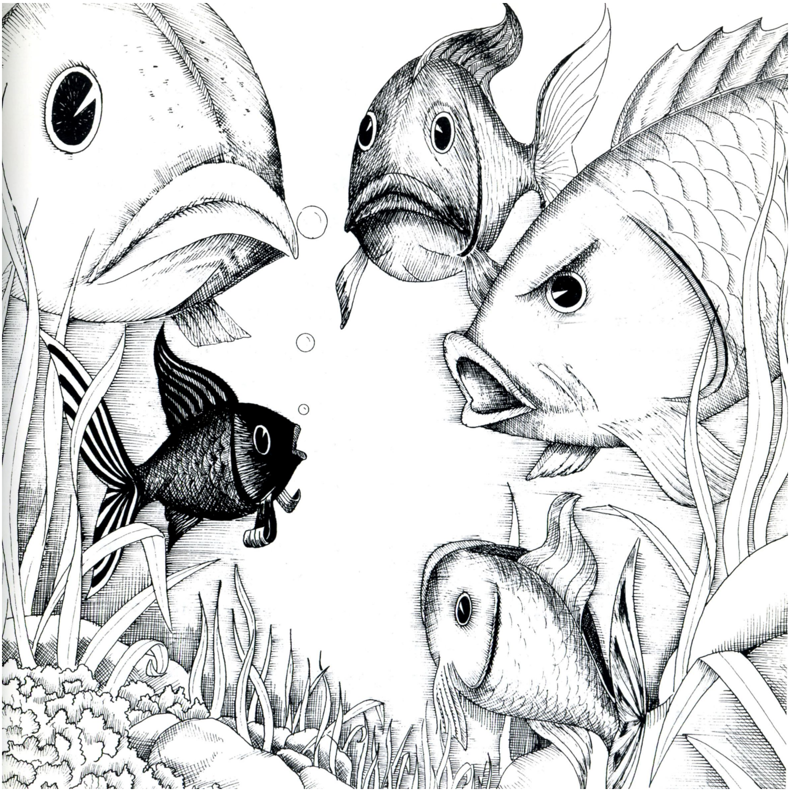

ماسی بۆچکەڵە لە شەتاوەگە هاتەوخوار و کەفتە ناو گووڵ ئاوەگە، ئەوەڵجار شڵەژیا[١]. وەلیَ لە شوونێیا دەس کردە مەلە کردن و دەور دایین وە دەور گووڵ ئاوەگەیا. تا ئەو وەختە ئەوقەرە ئاو لە یەی شوون نەبۆ. هەزاران گلە میکوتەسەرە[٢] لە ناو ئاوەگە دەور

---

١. Şellejiya پەشێو بۆ، (آشفته شده).

٢. Mîkutesere لە فارسی (کفچه ماهی).

دییان. هەنای چەویان کەفتە ماسی بۆچکەڵەگە، تانە و تەشەر دانە لێ و وەتن: تو تماشای ئێ سەر و قیافەیە بکە! ئەرێ تو دی چ گیانەوەرێگید؟

ماسی بۆچکەڵە وە گشتی سەرنجیان گرت و وەت: لەلیدان خوازیارم تەوهین مەکەن. ناو من ماسی سییە بۆچکەڵەس. ئیوەیش ناو خوەتان بۆشنە پیم با گەرد یەکا ئاشناوە بیمن.

یەکێگ وە میکوتەسەرەگان وەت: ئیمە وە یەکتر ئۆشیمن میکوتەسەرە.

ئەوەکەی تریان وەت: ڕەسەن و خاون شوون و دوون.

یەکێ ترەک لەلییان وەت: لە ئیمە قەشەنگتر لەی دنیا نییە.

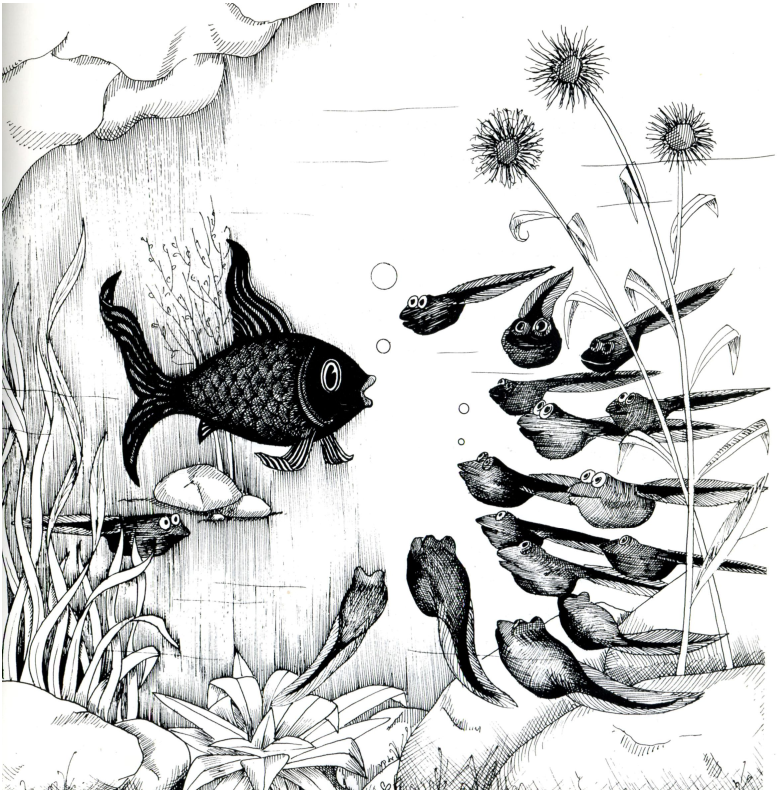

یەکێگ ترەک وەلییان وەت: جوور تو سەر و قیافەمان خراو نییە.

ماسی بۆچکەڵە وەت: لەو باوەڕا نەویم ک ئیوە ئەوەنە خوە پەسەن بین، وەلێ قەی نیەکەد من ئیوە بەخشم، چۆن ک لە ڕۆ نەفامیەو ئێ قسەیلە کەین.

میکوتەسەرەگان گشتیان وە یەی جار وەتن: یانێ ئیمە نەفامیمن؟

ماسییەگە وەت: ئەگەر نەفام نەویاتاین زانستین ک لە دنیا فرە ملەت ترەک هەن ک سەر و قیافەیان لە لای خوەیانەوە قەشەنگە! ئیوە تەنانەت ناوەگەیشتان هین خوەتان نییە.

میکوتەسەرەگان فرە ئەسەبانی بین، وەلێ وەختای دیین چە قسەگان ماسی بۆچکەڵە هەساوییە، قسەگەی خوەیان ئاڵشت کردن و وەتن: ئەسڵەن تو ئەڕا چە بێخود خوەد شەکەت کەی! ئیمە هەرچی رۆژە هەر لە شەوەکییەو، تا ئیوارە، دەور دنیا دەیمن، ولێ بێجگە لە خوەمان و باوگ و داڵگمان کەسێ ترەک نیەوینیم، مەگەر وردە کرمەگان، ک ئەوانیش وە دەرد نیەخوەن.

ماسی بۆچکەڵە وەت: ئیوە ک قوڵانجێگ لەی گووڵاوە دۆر ئەو نیەکەفتینە بەس چۆن دەم لە دنیاگەردی دەین؟

میکوتەسەرەگان وەتن: مەگەر بێجگە لەی گووڵاوە، دنیای ترەکیش هەس؟

ماسی بۆچکەڵە وەت: هەر هیچ نەو بایەد لە خوەتان پرسیار کەن ک ئاو ئی گووڵاوە لە کوورەو تێ، لە دەیشت ئێ گووڵاوە چە هەس.

میکوتەسەرەگان وەتن: دەیشت گووڵاوەگە؟ ئیمە هیچ وەخت دەیشت گووڵاوەگە نەیمنە..ها ها..ها ها. تو لێویایدە باوە!

ماسی بۆچکەڵەیش خەنین گرتەی و دەس کردە خەنین. فکر کرد ک خاسترە میکوتەسەرەگان بیلیدە جی و بچوود. لە شوونێیا فکر کردەو ک خاسترە دو قسە وە گەرد داڵگیشیان بکەد، پرسی: ئەرێ داڵگدان ها کوو؟

لە ناکاوا دەنگ نزم قورواقێگ چرچگانەوەی.

قورواکەگە لە کەم[١] گووڵاوەگە و لە بان کوچکێگ خوەی مات کردبۆ. باز دا ناو ئاوەگە و هاتە وەر دەم ماسی بۆچکەڵەگە و وەت: ئەوەمە هامە ئێرە ئەمری داشتی؟

ماسی بۆچکەڵە وەت: سڵام- خانم گەورە!

قورواکەگە وەت: ئیسە کەی وەخت خوەی نیشان داینە هەی ناڕەسەن بێ شوون و لوون. مناڵەگان گیر هاوردییە قسەی قەوی و نەپوور[٢] ئەڕایان بکەی! من ئەوقەرە ئمر کردمە ک بزانم دنیا هەر ئی گووڵاوەسە و بەس. خاسترە بچی وە شوون کار خوەدەو و مناڵەگان من لە ڕێ دەرنەکەی.

ماسی بۆچکەڵە وەت: هەزار ئەوقەرە تریشە لەیوا بژیەی هەر یەی قورواک نەفام و داماگی.

---

١. Kem کن، لا (کنار).

٢. Nepûrr زل، نەپووڕیاگ، لەش قەویی.

قورواکەگە ئەسەبانی بی، پەلامار ماسیەگە دا، ماسیەگە یەی خڕ خوارد و وەک وای سەرکەش ئەڕای دەرچی و خەڕگ و کرم بن گووڵاوەگە شەڵەقان.

دووڵەگە پڕ لە پیچ و خەم بی. ئاوەگەیشێ فرەترەو بۆ، وەلێ ئەگەر لە بان کۆەگەوە تماشای بکردیای خەیاڵ کردیای یەی تاڵ مەچیر چەرمگە. لە یەی شوونەو کوچک گەورەیگ لە کۆەگەوە گل بۆەو و کەفتبۆە ناوڕاس چەمەگە و ئاوەگە کردبۆەی دو بەشەو.

یەی مارمۆلک، وە قزم[1] ناوە لەپێگ، زگ خوەی چەسپانۆدە کوچکەگەوە و لە وەر خوەر لەزەت برد و نووڕستە قرژنگ گەورەیگ ک لە سەر شن و ماسەی بن ئاوەگە وسیابۆد و خەریک خواردن ئەو قورواکە بییە ک شکارێ کردبۆد. ماسی سییە بۆچکەڵەگە لە ناکاوا چەوێ کەفتە قرژنگەگە و لەلێ ڕەم کرد، بەس لە دۆرەو سڵامێ کرد. قرژنگەگە تیر لە لێ کردەو و وەت: چ ماسی عاقڵ و مختدارێگید[2]! بەو بەو بۆچکەڵە!

ماسی بۆچکەڵە وەت: من چم تا دەور دنیا بیەم و نیەتوام بوومە شکار جنابعالی.

قرژنگەگە وەت: ئەڕا چە ئەوقەرە بەدگومان و ترسنۆکی ماسی بۆچکەڵە؟

---

[1]. Qizm ئەندازە.

[2]. mixtdar بائەدەو (بادب).

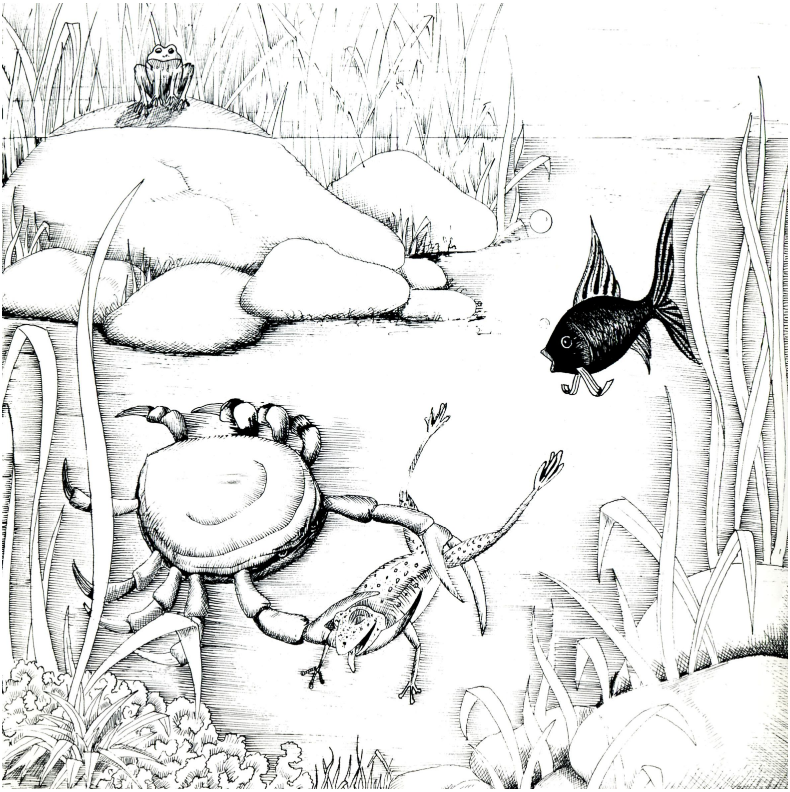

ماسی بۆچکەڵە وەت: من نە بەدگومانم نە ترسنۆک، هەر چشتێ بۆشم وە چەو دوینمەی و وە مەغز دەرکێ کەم.

قرژنگەگە وەت: فرە خاسە، بفەرما بزانم چەوت چە دی و مەغزت چ چشتێ دەرک کرد، ک تو خەیاڵ کەی من نیەت دێرم تو شکار بکەم؟

ماسی بۆچکەڵە وەت: دی، خوەت زانی چە ئۆشم!

قرژنگەگە وەت: مەنـزوورد ئـێ قورواکـەسـە؟ تـو هـەمـرای منـاڵی باوە! من وە گەرد ئێ قورڕواکەیلە لـەجـم هـەر وەی خـاترە شـکاریان کەم. زانی چە، ئیانـە خەیـاڵ کـەن خـوەیـان تاقـە گیانـدار دنیـان و خوەشبەخترینیشن. من توام برەسـنمانەو[1] ک لـە ڕاسـیا دنیـا هـا وە دەس کی! تو دی زاورت نەچوو گیانەگەم! بەو، بەوە وەرەو!

قرژنگەگە ئێ قسەیلە کرد و پشتاو پشت و وە کوڵـەپـسکی، چـی وەرەو ماسی بۆچکەڵەوە. ئەوقەرە خەنیندار رێ کرد ک ماسـییەگـە دەس کردە خەنین و وەت: بێبەخـت! تـو هـەمـرای نیەتـوانی خـاس رێ بکەی، دی چۆن زانی دنیا ها دەس کییەو؟

ماسی سییە لە قرژنگـەگـە دۆرەوکـەفـت. سـایەڕێـگ کـەفتـە سـەر ئاوەگە و لە ناکاو یەی چەپووک تـون دریـا لـە قرژنگـەگـە و بـردەی ژێر شن و ماسـەگـەوە. مارمۆلکـەگـە ئـەوقـەرە وە دیمـەن قرژاڵـەگـە خەنی ک سڕ بـرد و خـەریـک بـی خوەیـشێ بکـەفیتـە نـاو ئـاوەگـە. قرژاڵەگە دی نەتوانست بایدە بان. ماسی بۆچکەڵە تماشـا کـرد، دی شـوانێگ لـە لای ئـاوەگـە وسـایە و نووڕیـدە ئـەو قرژنگـەگـەوە. پەسەگانێ لە ئاوەگە نزیک بینەو و دەم نانە ناو ئـاوەگـە. دووڵـەگـە پڕ بی لە دەنگ قاڕە قاڕ و باڕەی باڕ.

ماسی سییە بۆچکەڵە دەس گیر دا تا پەس و بزنەگان تێـراو بـین و چین، ئمجا چڕییەو مارمۆلکەگە و وەت: مارمۆلک گیان! من ماسـی

---

[1]. Birresinmanew هالیان بکەم.

سییە بۆچکەڵەگەم چم تا ئاخر جووەگە بوینمەو، فکر کەم تۆ یەی گیاندار زانا و عاقڵێگیت، ئەڕا ئەوەسە توام چشتێگ لیت بپرسم.

مارمۆلک وەت: هەرچێ ک خوەشت تێ بپرس!

ماسی بۆچکەڵە وەت: لە ناو رێ فرە جار زاورم بردنەو لە سەقای[1] ئاوکیش و ماسی دگان هەڕەیی و ماسیخوەرگە. ئەگەر تۆ چشتێگ لە بارەی ئیانەوە زانی بۆشەو پیم.

مارمۆلک وەت: ماسی دگانهەڕەیی و ماسیخوەرگە، وەی ناوە نییە، وە تایبەت ماسی دگان هەڕەیی لە ناو دەریا ژیەد، وەلێ سەقای ئاوکیش شایەد لەی خوارەوە بوو، هووشدە خوەدەو بوو، نەکا گووڵت بدەی و بچیدە ناو کیسەگەیەو.

[1]. سەقای ئاوکیش:"مرغ سقا "جووره مەلێگە ماسی خوەرە لە تەنشت دەریا، چەم و جوو ژیەد و کیسەی گەورەیگ ها بن ملی و وردە ماسی گرێ و خەیدەی ناو ئەو کیسەیە.

ماسی بۆچکەڵە وەت: کیسەی چە؟

مارمۆلک وەت: سەقای ئاوکیش، کیسەیگ ها ژێر ملێ ک فرە ئاو هەڵگری، سەقای ئاوکیش لە ناو ئاو مەلە کەد و فرە جار ماسیەگان نازانن سەر کەنە ناو کیسەگەیەو و یەکڕاس چنە ناو

زگێیەو. ئەڵبەت ئەگەر سەقای ئاوکیش ورسگێ نەود، ماسییەگان هەر لەو کیسە هەڵگری و دۆاجار خوەیدەیان.

ماسی بۆچکەڵە وەت: باشە ئەگەر ماسی چییە ناو ئەو کیسە، دی نیەتوانێ خوەی ڕزگار بکەد؟

مارمۆلک وەت: نەخەیر مەگەر کیسەگە بدڕێ، من یەی خنجەر دەمە پیت ک ئەگەر کەفتیتە دام سەقای ئاوکیش کیسەگەی بدڕ.

مارمۆلکەگە خوەی کردە بەین تلیشەی کوچکێگا و وە گەرد خنجەر فرە بۆچگێگ گلەو خوارد. ماسی بۆچکەڵە خنجەرەگە وەلێ وەر گرد و وەت: مارمۆلکە گیان! تو فرە مێهرەبانی، نیەزانم چۆن سپاست بکەم.

مارمۆلک وەت: قابل نەیری گیانە! لەی خنجەرەیلە فرە دێرم. وەختای بێکارم، دانیشم و لە ساقەی گیا خنجەر خاس کەم و دەمەی ماسیەیل زانا جوور خوەت.

ماسییەگە وەت: ئەڕا مەگەر وەر لە من ماسی ترەک وەئێرەیا ڕەد بییە؟

مارمۆلک وەت: فرەی فراوان وەیرەیا ڕەد بینە. ئەوان ئیسە دی ئەڕا خوەیان بینەسە دەسەیگ و کابرای ماسیگر تەنگە تاو کردنە.

ماسی سییە بۆچکەڵە وەت: بوەخشین، ئۆشن قسە قسە تێرێ، بێ ئەدەبی نەودن لە ڕۆدان، بۆش بزانم چۆن کابرای ماسیگر تەنگە تاو کردنە؟

مارمۆلکەگە وەت: ئاخر، ئەوە نییە گشتیان هانە گەرد یەکا، هەر وەختێ ماسیگرەگە توورەگەی خەی، گشتیان گەرد یەکا چنە ناو تورەگەی و وە گەرد خوەیانا کیشنەی ئەڕا بن دەریا.

مارمۆلکەگە گووش نا وە تلیش کوچکەگەوە و وەت: من دی بایەس مەرەخەس بم، مناڵەگانم هەڵسانە.

مارمۆلکەگە خوەی کردە تلیش کوچکەگەیا، ماسی سییە بۆچکەڵە وە ناچاری کەفتە ڕێیا، وەلێ هەیتاهەیت پرسیار لە خوەی کرد؛ ڕاسی جووەگە ڕشێدە ناو دەریایا؟ سەقای ئاوکیش نیەتێد ئەو دیارم؟ ڕاسی ماسی دگان هەڕەیی دڵی تێ هاونەوەگەی خوەی بکوشێ و بخوەیدەی؟ باشە ماسیگر چ دژمنایەتێگ گەرد ئیمەیا دێرێ.

ماسی بۆچکەڵە وە دەم مەلە کردنەو چێ و فکر کردیاد. لە هەر قولانجە ڕێگ، چشت تازەیگ بیاتا یادێ گردیاد. پڕ وە دڵ خوشی هاتیا لە تاڤگە و شەتاوەگان وەر بوودەو و مەلە بکەد. وەختای گەرمی خوەر دا لە پشتێ مۆچڕکە خستیادە ناو دڵ و دەروونێ. ماسی بۆچکەڵە تەقیاوە ئاسکێگا ک وە هەڵەپەڵە ئاو خواردەوە، سڵامێ کرد و وەت: ئاهوو قەشەنگ! چەدە هەڵەپەڵەدە؟

ئاسکەگە وەت: ڕاوچی ڕاوم نایە و گولەیگیش دایەسە لیم، ئەوەسە بوینەی.

ماسی بۆچکەڵە جی گولەگەی نەدی، وەلێ نووڕست ئاسکەگە وە شەلە شەل ڕێ کەد، ئەوسا دی باوەڕ وە پێ کرد. لە شوونێگ یەی

هەمگە کیسەڵ لە وەر خوەر خـەوە قۆتکـەیـان بـردەو و لـە شـوونێ ترەک دەنگ شاقەی کەوەگـان دووڵـەگـە نـاویەک[١]. بـوو گیـا و گـوڵ کۆەیی مەوج داو و وە گەرد ئاوەگەیا هامیتە بی.

ئەڕا دۆای نیمەڕۆ ڕەسییە شوونێگ ک چەمەگـە وەرولاوتـر بـی و ئاوەگە وە ناوەی بێشەیگا ڕەد بیاد.

ئاوەگە ئەوقەرە فرە بی، ماسی بۆچکەڵەگە لە ڕاسـیا کەیفخـوەش بی! لە شوونێیا سەرێ تەقیا وە ماسیەیل فرەترێگا. لە زەمانێـگ ک لە داڵگی جیا بۆە، ماسی نـەبـۆ. چـەن گلـەیـگ وردە ماسـی دەوری دان و وەتن: چمانێ قەریب و ناموویی؟

ماسی سییە وەت: بەڵێ قەریبم و لە رێ دۆرێگەو تیەم.

وردە ماسییەگان وەتن: ئەی توای ئەڕا کوورە بچی؟

ماسی سییە وەت: چم تا بن جووەگە بۆنمەو.

وردە ماسییەگان وەتن: کام جوو؟

ماسی سییە وەت: هەر ئێ جووە ک لە ناوێ مەلە کەیمن.

وردە ماسییەگان وەتن: ئیمە وە ئییە ئۆشیم چەم.

ماسی سییە هیچ نەوەت. یەکێگ لـە وردە ماسـییەگان وەت: زانـی سەقای ئاوکیش ها سەر ڕێیەگەد؟

ماسی سییە وەت: بەڵێ، زانم.

---

١. Şaqeyan dûllege naw yek دەنگ شاقەیان پێچیا لە دووڵەگە.

یـەکـێ تـرەک وەت: ئـەوەیـشە زانـستی ک سـەقـای ئـاوکیش چ کیسەی گەورە و وشایگ دێرێ؟

ماسی سییە وەت: ئەویشە زانم.

ماسی وردەگە وەت: ئیانە زانید و هەمیش هەر توایدبچید؟

ماسی سییە بۆچکەڵە وەت: بەڵـێ، وە هـەر لـەونێـگ بیـە بایـەس بچم!

ئێ خەوەرە قەیت فەوری[١] لە ناو ماسییەگان پەخـشەوبـی. ماسـی سـیەی بۆچکەڵەیـگ لـە رێ دورەو هاتێیـە و تـوای بچـوود ئـاخر چەمەگە بۆنێدەو و رخیشێ لە سەقای ئاوکیش نیەچوود! چـەن گلـە لە وردە ماسییەگان کەفتنە وەسواس ئەڕا ئەوەیگە وە گـەرد ماسـی سییەگەیا بچن، وەلێ لە ترس گەورەگـان زات نـەکـردن هـیچ بۆشـن. چەن دەنک ترەکە لێیان وەتـن: ئـەگـەر لـە تـرس سـەقـای ئـاوکیش نەویاتا وە گەردا هاتیـایمن، ئیمـە زاورمـان وە کیـسەگـەی سـەقـای ئاوکیش چوود.

دیەکەیگ[٢] لە لێوار[٣] چەمەگە بی، ژن و دۆەتەیـل دیەکەگە هاتیـان دەفـر[٤] و دووڵـە و دڵنگەگانیـان[٥] لـە چـەمـەگـە شـووردیان. ماسـی

---

[١]. Qeyti fewrî فەورەن.

[٢]. Dyeke دێکە، گوند، ئاوای.

[٣]. Lêwar لێو (ساحل).

[٤]. Defr ئاجەت، کەلوپەل (ظرف).

[٥]. Dilling جلوبەرگ، سیپاڵ. لەباس.

بۆچکەڵە گرێگ گووشە دەنگیان تەکان و قرردێگیش نووڕستە مەلە کردن مناڵەگان و کەفتە ڕێیا. هەر چی و چی تا شەوە لێ هات، لا گرتە بن کوچکێگا و خەفت. دوکوتشەوار لە برسم هات. تماشا کرد چە تریفەی مانگ دایە لە چەمەگە و گشت لایگ ڕووشن ئەوکردێیە.

ماسی سییە بۆچکەڵە فرە خوەشێ لە مانگ هات. ئەو شەوەیلە ک مانگ هەڵات و لە ئاوەگە شەوق داوە، ئەڕای بکریاتا لە بن قەوزەگان هاتیادە دەر تا چەن قسەیگ وە گەردێیا بکەد، وەلێ هەرچێ جارە دالگێ لە خەوا هات، سرانەی ژێر قەوزەگان و خەفانیادەی.

ماسی بۆچکەڵە چی ئەڕا لای مانگ و وەت: سڵام، مانگە نازارەگەم!

مانگ وەت: سڵام، ماسی سییە بۆچکەڵە! تو لە ئێرە چە کەی؟

ماسیەگە وەت: دنیا گەردم.

مانگەکە وەت: دنیا فرە گەورەس، نیەتوانی گشتێ بگەردی.

ماسییەگە وەت:قەی نیەکەی، تا ئەورەیگە وە پیم بکرێد.

مانگ وەت: خوەشم هات تا شەوەکی لە لات بم، وەلیٚ ئەو لەکە ئەور سییە خەریکە ئەڕا ئێرە تیٚ و دیمەن و ڕوومان[١] داپووشیٚ.

ماسی سییە وەت: ئەی مانگ نازار! من خوەشم وە نۆر و تریفەی تو تیٚ. خوەشم تیٚ هەمیشە تریفەت بیەیدە لیم.

مانگ وەت: ماسی هەنین! ڕاسی من خوەم بیٚ نۆرم، خوەر نۆر بەخشیدە پیم و منیش پەخشیٚ کەمە سەر زەوییا. ڕاسی تو ئەوە ژنەفتیتە ک ئایەمەگان توان چەن ساڵێگ تر باڵەو بگرن و بان لە بان من بنیشنەو؟

ماسییەگە وەت: ئیبە هەر نیەود و نیەکرێد.

مانگ وەت: کار سەختێگە، وەلیٚ ئایەمەگان هەر کاریٚ دڵێیان بخوازیٚ...

مانگ هەمرای[٢] قسەگەی تەمام نەکردبۆ ک ئەورە سییەگە هاتە بان سەریٚ و داپووشا. دنیا سەرلەنوو تاریکەو بی. ماسی سییەگە وە تاق تەنیا ماوە. ئەڕا چەن دەقەیگ کڕ و کپ و سەرسام نووڕستە تاریکایەگە، لە شوونێیا خوەی خزانە بن کوچکێگا و خەفت.

شەوەکی وەل تلۆق بەیانا[٣] لە خەو هەڵسا، نووڕست دی چەن دەنک ماسی هانە دەور سەریٚ و خەریک چپە چپن، ک هەنای[١] دین

---

١. Rûman ڕوومەت.

٢. Hemray هێمان، هێشتا.

٣. Tilüqi beyan تلۆق سوو، شەوەکی زۆ.

ماسی بۆچکەڵە لە خەو هەڵسا، گشتیان گەرد یەکا وەتن: سووا وە خێر!

ماسی سییە هەر زۆ ناسیەیان و وەت: سووا وە خێر! ئاخرەگەی لە شوونما هاتین؟!

یەکێگ لە وردە ماسییەگان وەت: بەڵی، وەلێ هەمرای ترسمان نەشکیایە.

یەکێگ ترەک وەت: ترس سەقای ئاوکیش دەس هەڵگرمان نییە.

ماسی سییەگە وەت: ئیوە فرەتر فکر کەین، نیەود ئەوقەرە فکر بکەینەو، هەر وەختێ بکەفیمە ڕێیا وەگشتی ترسمان شکێ.

وەلێ هەنای تواستن بکەفنە ڕێیا، ئاوەگەی دەور و وەریان هەڵسا و سەرپووشێگ کیشا مل سەریانا، دنیا لە وەر چەویان بییە سوو گونووژێگ[٢]! ڕێ نجاتیشیان نەما.

ماسی سییە دی زانست کەفتنە دام سەقای ئاوکیش.

ماسی سییە بۆچکەڵە وەت: ڕەفیقان! کەفتیمەسە ناو کیسەی سەقای ئاوکیش، وەلێ ڕێ قوتارمان وە تەمامی نەوەسریایە.

وردە ماسییەگان دەس کردنە نوکە نوک، یەکێ لە لێیان وەت: تازە دی رزگار نیەویمن، تەخسیر تونە سەر کردیدە سەردەنگمان و لە ڕێ دەرمان کردی!

---

١. Henay وەختای، هەگ، دەمێ.

٢. Gunûj ئامێرێگە لە دەرزی گەورەتر ئەڕا کت و تەقەڵدان (جوالدوز).

یەکێ ترەک وەت: ئیسە دی گشتمان قوت دەی و خەڵاسمان کەی!

لە ناکاوا دەنگ تریقانەوەی سامناکێ لە ناو ئاوەگە دەنگ داوە، تریقانەوەی سەقای ئاوکیش بی، خەنی و وەت: چ وردە ماسیێگ کەفتێیەسە قاڵم! ها ها ها ها... وە ڕاستی دڵم وە پیدان کەواو بوو، دڵم نیەتێ بخوەمەدان! ها ها ها...

وردە ماسییەگان دەس کردنە لالْکە لالْک و وەتن: حەزرەت جناب سەقای ئاوکیش! ئیمە فرە وەختە ناوبانگ تو ژنەفتیمە، ئەگەر مەرەمەت بکەی، ئەو دەنوک بمارکدە کەمێگ داچەقنی[١] تا ئیمە بچیمنە دەر، هەتا هەسەمان هەر دوعای خێر ئەڕا وجوود تەوەڕک کریاید کەیمن!

سەقای ئاوکیش وەت: ئێرنگە نیەخوەمەدان، ماسی ترەک دێرم، تماشای ئەو خوارە بکەن.

چەن دەنکێگ ماسی ورد و گەورە هەلْڕشانبوە ناو کیسەگەی. وردە ماسییەگان وەتن: حەزرەت جناب سەقای ئاوکیش! ئیمە هیچ کاری نەکردیمە، ئیمە بێگونایمن، ئێ ماسیی سییەی بوچکەلْە ئیمە لە ڕێ دەر کردێیە...

ماسی بوچکەلْە وەت: ئەی زاورچییەگان! خەیالْ کەین ئێ مەل کلاوچییە، کانگای بەخشینە ک لەیوا لە لێ لالْکیەینەو؟

وردە ماسییەگان وەتن: تو خوەتیش نیەزانی چە ئۆشی؟ ئیسە دۆنی حەزرەت سەقای ئاوکیش چۆن ئیمە بەخشێ و تو قوتا دەی!

سەقای ئاوکیش وەت: بەلْێ بەخشمەتان، وەلێ وە یەی مەرجێگ.

وردە ماسییەگان وەتن: مەرجەگەت بۆشن قوربان!

---

[١]. Daçeqanin داچەکانن، ئەوکردن، واز کردن.

سەقای ئاوکیش وەت: ئەێ ماسیی فزووڵە بکوشن تا ئازادی خوەتان وە دەس بارین!

ماسی سییە بۆچکەڵە تەک دا ئەو لاوە و هاڵەت جەنگەری بیین وە خوەی گرت. وە وردە ماسییەگان وەت: قەبوول مەکەن! ئەێ مەل کڵاوچییە تواد بنەیدەمانە زگ یەکتری. من نەخشەیگ دێرم.

وەلێ وردە ماسییەگان ئەوقەرە لە هۆر ئازادی خویانا بین، هۆر لە هیچ چشت ترەک نەکردنەو و ڕمیانە کوڵ ماسی بۆچکەڵەگەیا.

ماسی سییە خوەی خزان وەرەو لای کیسەگە و وەت: زاورچییەگان! ئیسە دی گرفتار بینە، ڕێ نجات نەیرین و دەرقەت منیش نیەتیەین.

وردە ماسییەگان وەتن: بایەد بتاسنیمەت، ئیمە ئازادی توایمن!

ماسی سییە وەت: ئەوە شیت بینە! منیش بتاسنین هەر ئازاد نیەوین، کڵاو ئەو نەچوودە سەردان!

وردە ماسییەگان وەتن: تو ئێ قسەیلە ئەڕا ئەوە کەید خوەت رەها و رزگار بکەید، دەنا، هیچ وەخت فکر وە ئیمە نیەکەی!

ماسی سییە وەت: بەس گووش بتەکنن تا رێگەیگ نیشاندان بیەم: من لە ناو ماسی مردێیەگان هەڵاژیەم و خوم کەمە مردێ، با بزانم سەقای ئاوکیش ئازادتان کەی یا نە. ئەگەر وە قەوڵم نەکەین وەی خنجەرە گشتان کوشم ، یا کیسەگە لەت و پەت کەم و ئەڕا خوەم دەرچم و ئیوەیش...

یەکێگ لە ماسییەگان دا ناو قسەگەیا و وەت: بەسە دی! من تاوشت[١] ئێ قسەیلە نەیرم.. ئوهوو.. ئوهوو.. ئوهوو .. ئوهوو...

ماسی بۆچکەڵە، ک چەوێ کەفتە گریانەگەی وەت: ئەی مناڵ وڕکگرە[٢] ئەڕا چە وە گەرد خوەدانا هاوردینە؟

١. Tawişt تاقەت (تحمل).

٢. Wirrik gir پەڵپگر، ویانکگر، بەهانەگر.

ئمجا خنجەرەگەی هەڵکیشا و گرتەی وەر دەم وردە ماسییەگانا.
ئەوان ناچار بین پێشنیارەگەی ماسی بۆچکەڵە قەبوول بکەن. وە دروو کەمێگ دانە لێ. ماسی سییە خوەی کردە مردێ و ئەوانیش هاتنە بان سەرێ و وەتن: حەزرەت جناب سەقای ئاوکیش! ماسی سییە فزووڵەگە تاسانیمن. سەقای ئاوکیش خەنی و وەت: کار خاسی کردین. ئیسە لە پاداش ئەو کاردانە، گشتدان وە زینێ قۆت دەم تا وە ناو دڵما سەفەر حەساوییێگ بکەین!
وردە ماسییەگان مەجاڵیان نەما، جوور بڵاچە[1] لە قورگ سەقای ئاوکیش چێنەو خوار و کاریان تەمام بی.
وەلێ، لەو دەما، ماسی سییە، خنجەرەگەی هەڵکیشا و وە یەی هەڵمەت گرتەو دەر کیسەگە و دڕیەی و دەرچی. سەقای ئاوکیش دەس کردە هات و هاوار و سەر خوەی دا ناو ئاوەگەیا، وەلێ نیەتوەنست بکەفێدە شوون ماسی بۆچکەڵەیا.
ماسی بۆچکەڵە هەر چی و چی تا بییە نیمەڕۆ. ئیسە دی کوە و دووڵ تەمام بییە و چەمەگە وە دەیشت هاواری و دڵوازێگا چیاد. چەن دەنکێگ تر چەم بۆچکەڵە وە لای ڕاس و چەپا ڕشیانە ناو چەمەگەیا و ئاوەگەی چەن قاتەو کردبۆن. ماسی سییە لە فرەیی ئاوەگە کەیفخوەش بۆ. لە ناکاوا لە برسم هات و نووڕس دی ئاوەگە

---

[1]. Billaçe وریسکە، بریسکە، بەرق.

بن نەیریٚ. ئیٚ لا کرد، ئەو لا کرد، نەڕەسییە هیچ شوونیٚگا. ئاوەگە ئەوقەرە فرە بی ماسی بۆچکەڵە لە ناوێیا هاتە گوما! وە کەیف دڵ خوەی مەلە کرد، وەلیٚ وە هیچ شوونیٚگا بڕ نەکرد. لە ناکاوا دی چە یەی جانەوەر دریژ و قەوی، جوور بڵاچەی بەرق هەڵامات ئەڕای تیٚریٚ، یەی هەڕەی دو دەر وە دەمێیەو بی. ماسی بۆچکەڵە چییە ناو فکرەو، هاکا زانست ماسیی هەڕەیی لەت و پەتی بکەد، کوتپڕ وە هانای خوەی رەسی و هاتە سەر ئاوەگە، لە شوون ماوەیگا سەرلەنوو چییەو ژێر ئاوەگە ئەڕا ئەوەی ک بن دەریا بوینیٚ.

لە دوکوتی ڕێیا توش بڕێگ ماسی هات — هەزاران هەزار دەنک ماسی بین! لە یەکێلیان پرسی: ڕەفیق! من غەریبم، لە ڕیٚ دوٚریٚگا تیەم، ئێرە کوورەس؟

ماسیی سەرگەوراگەیان، رەفیقەگانیٚ چڕیٚ و وەت: تماشا بکەن! یەکیٚ ترەک...

ئمجا وە ماسی سییەگە وەت: رەفیق، وە خێر بای ئەڕا ناو دەریا!

ماسی ترەک وەت: تەمام جوو و چەمەگان ڕشیەنەو ئێرە، ئەڵبەت بڕێگیان ڕشێنە گەڕاو و گوڵاوەگانا.

یەکیٚ ترەک لە لێیان وەت: هەنای خوەشت هات، توانی بایت ئەڕا ناو ئیمە.

ماسی سییە بۆچکەڵە فرە کەیفخوەش بی ئەڕا یەگ ڕەسییەسە دەریایا و وەت: خاسترە یەکمجار یەی قەدەمیٚگ بیەم، ئەوجار بام

قاتی ئیوە بم. خوەشم تێ ئێجارە ک تووڕ کابرای ماسیگر ڕواکنن[١]، منیش وە گەردانا بم.

یەکێگ لە ماسییەگان وەت: وەی زۆ وە ئاوات خوەت ڕەسی. جارێ بچوو قەدەمێگ بیە، وەلێ هەر وەخت کەفتیتە سەر ئاوەگە هووشت وە لای ماسیگرەگەوە بوود. لە ناو ئی ڕۆژەیلە باکیان لە کەس نییە، هەرچێ ڕۆژە تا چوار پەنج ماسی شکار نەکەن دەس لە سەرمان هەڵنیەگرن.

ئەوجا ماسی سییە لە ماسییەگان ناو دەریا جیاوە بی و دەس کردە مەلە کردن. کەمێگ لە شوونێ هاتە سەر ئاوەگە. خوەر بان گەرم بی، ماسی بۆچکەڵە هەست و ئێحساس وە گەرمی نور خوەر کرد و لەزەتە لێ برد. ئارام و خوەش دەس کردە مەلە کردن و وە خوەی وەت: ئیسە فرە وە ئاسانی مەرگ توانێ باید وەرەو پیرمەو، وەلێ من تا ئەو شوونێ ک توەنم ژیەم، نەبایەس بچمە پێشواز مەرگەو. ئەڵبەت ئەگەر وەختێ لە ناڵانجی ڕوەڕۆ مەرگ بوومەو- ک بووم — مهم نییە، مهم یەسە ک ژیان یا مەرگد توانێ چ ئەسەرێگ لە بان ژیان مەردم ترەک بداشتوو...

ماسی سییە بۆچکەڵە نیەتوەنس لەوە زیاتر شوون هۆر و خەیاڵ خوەی بگرێ. ماسیخوەرگەی هات دا لێ و هەڵێگرت و بردەی. ماسی بۆچکەڵە لە ناوەی دەنۆک دریژ ماسیخوەرکەگە قولە فڕی

---

١. Riwakanin ڕفاندن، ڕەڤاندن.

کرد، وەلێ نیەتوەنس خوەی قوتار بکەد. ماسیخوەرەگە جوورێگ سفت و قایم کەمەرێ گرتبۆد، خەریک بی گیانێ دەربچوو! ئاخر، یەی ماسی بۆچکەڵە تا چەنێگ توانێ لە دەیشت ئاو زینێ بمینێ؟ ماسییەگە خوەش داشت ماسیخوەرگەگە قوتێ بیەد تا هەر هیچ نەود ئاو و ڕتوبەت ناو زگ ئەو، ئەڕا چەن دەقەیگ مەرگێ ئەودوا بخەد. وە دەم ئێ فکر و خەیاڵەو وە ماسیخوەرەگە وەت: ئەڕا چە وە زینێ قوتم نیەید؟

ئـاخر مـن لـەو ماسـییەیلەمە ک لـە شـوون مـردن لەشـم ژاراوی ئەوبوود.

ماسـییخوەرەگـە هـیچ قـسەیگ نـەکرد و چییـە نـاو فکـرا: ئـەی کڵاوچی! چە ها لە ژێر کڵاود؟ توای باریدەمە قـسە کـردن و خـوەت دەربکەی؟

هەرچێ هات زیاتر لە وشکایی نزیکەوبۊن. ماسی بۆچکەڵە چۊدە[١] ناو فکرا: "ئەگەر بڕەسمە وشکایی، دی کارم تەمامە" ئەوە بی وەت: زانم، تەوای بویدەم ئەڕا وەچکەگاند، وەلێ هەر وختێ بڕەسیمە وشکایی ئەوە من مرم و لەشم کیسەیگە پڕ لە ژار. ئەڕا چە بەزەیید وە وەچکەگانتا نیەتێ؟

ماسیخوەرگە فکر ئەوکرد: ئێتیادیش کار خاسێگە! من خوەم خوەمەد و ماسی ترەک ئەڕا وەچکەگانم شکار کەم...وەلێ بوینم ها کڵاو نەنەیدە سەرم؟ نە، هیچ کارێگ وە پیت نیەکرێد!

ماسیخوەرکەگە لە ناو فکر و خەیاڵا بی ئەوقەرە زانست بەدەن ماسی سییە، شل و خاوەوبیە و جۊلە لە لێ بڕیا. لە وەر خوەیەو فکر ئەوکرد: یانێ مردێیە؟ ئیسە دی خوەمیش نیەتوانم بخوەمەی، وە دەس خوەم ئێ ماسی نەرم و نازکە لە کیس دام!

ئەوە بی ماسیخوەرەگە چڕی لە ماسی سییەیا ک بۆشی: ئەهای بۆچکەڵە! بویشە پیم بزانم هێمانێ نیمە گیانی تا ک بتوانم بخوەمەد؟

وەلێ نەتۊەنس قسەگەی تەمام بکەد، چۊن ک هەنای دەنۊکی واز کرد، ماسی سییە دەرپەڕی و هەوا بەسیا. ماسیخوەرەگە ک زانست خراو کڵاو نریاسەو سەرێ، کەفت لە سەر ماسی بۆچکەڵە. ماسیەگە جوور بەڵاچەی بەرق وە ئاسمانەو قۊچە کردیا وەرەو ناو

---

[١]. Çüde ئێ کارە لە ئەسڵا "چێبۊدە"، لە سۆرانی "چووبووە" لە فارسی (رفتە بود).

ئاو دەریاگە، هووش لە سەری نەمابۆد و مڵاق وشکی واز کردبۆد ئەڕا هەوای نمدار دەریاگە. وەلێ هەنای ڕەسییە ناو ئاوەگە و هەناسێ تازە کردەو، ماسیخوەرەگە ئەوقەرە وە خێرایی شکاری کرد و قوتی دا ماسیەگە تا مودەتێگ نەزانس چ بەڵایگ وە سەرێ هاتێیە.

ئێحساس کرد چوار دەورێ نمدارە و تاریک، ڕێ دەرچیین نەیرێ و دەنگ گریان هات. هەنای چەوەیلێ وە تاریکی هووکارە بی، چەوێ کەفتە ماسی بۆچکەڵەیگ ک لە کوڵەسۆکێگ کز هەڵاتبۆ و گری کرد و داوای داڵگێ کرد. ماسی سییەگە نزیکێ ئەوبۆ و وەت: بۆچکەڵە! فکر وە رێ چارەیگ بکە، گری کەی و داڵگد توای ک چە بوود؟

ماسی بۆچکەڵە وەت: تو دی کیت؟ مەگەر نیەوینێ خەریکە لە ناو چم؟ ئوهووی! ئوهووی ...داڵگە من دی نیەتوەنم وە گەردت بام و تووڕ کابری ماسیگر بوەیمنە بن دەریا...ئوهووی ئوهووی!

ماسی سییەی بۆچکەڵە وەت: بوڕوەی دی باوە، ئابڕۆ هەرچێ ماسییە بردی!

هەنای وردە ماسیەگە ئامووش بیەو؛ ماسی سییە بۆچکەڵەگە وەت: من توام ماسیخوەرەگە بکوشم و تەمام ماسیەگان قوتار بکەم، وەلێ بایەد ئەوەڵجار تو کل بکەمە دەر تا ئابڕۆمان نەوەی.

وردە ماسیەگە وەت: تو ک خوەت خەریکە مرید، چۆن توای ماسیخوەرەگە بکوشی؟

ماسی بۆچکەڵە خنجەرەگەی نیشانی دا و وەت: هەر لەیرەو زگێ درم. ئیسە گووش بگر بزان چە ئۆشمە پید: من دەس کەمە جەڕ پیچ و ئیلا و ئەولا تا ماسیخوەرەگە ختکەی[1] بای، هەر وەختێ دەنۆکی چەکان و دا ژێر تریقەی خەنین، تو بپەڕە دەر!

وردە ماسیەگە وەت: ئەی خوەد چە؟

ماسی بۆچکەڵەگە وەت: کاردە من نەود. من تا ئێ نارەسەنە نەکوشم، نیەتیەمەو دەر. ماسی سییەگە ئیە وەت و دەس کردە جەڕ و پیچ خواردن و ختکەمتی داین ماسیخوەرەگە. ماسی وردەگە گورج و ئامادە لە وەر دەر گەیەی[2] ماسیخوەرەگە وسیابۆد.

---

[1]. Xitke ختکەمتی (قلقلک).
[2]. Geye گەدە، (معده).

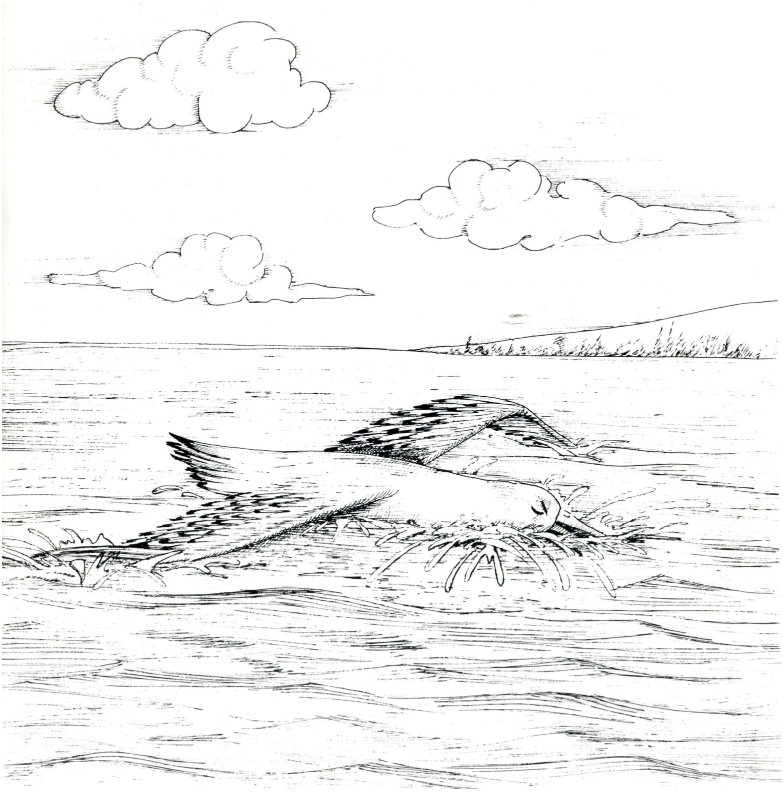

هەتا ماسیخوەرەگە دەنتۆکی نەچەکانوێد و دا ژێر تریقەی خەنینا، وردە ماسیەگە لە دەم ماسیخوەرەگەوە پەڕییە دەر و لە شوون کەمێگ، شڵپ کەفتە ناو ئاوەگەیا. وەلێ هەرچێ چەوەڕێ ما، خەوەرێگ لە ماسی سییەگە نەبۆ. لە ناکاوا دی چە ماسیخوەرەگە هاتە هەزارە و دەس کردە هات و هاوار، تا ئاخرەگەی دەس کردە پەلە پرتگ و هات وەر و خوار، شڵپ دا وە ناو ئاوەگەیا و چکێ

قولـه فـڕی کـرد و سـاردەبۆ. وەلـێ خـەوەرێـگ لـه ماسـی سـییه بۆچکەڵەگه نەبۆ و تا ئیسەیشه کەس خەوەرێ نیەزانێ.

ماسی پیرەگه حەکایەتەگەی تەمام کـرد و وه ده- دوانـزه هـەزار وەچکه و نەوەگان خوەی وەت: ئیسه دی وەخـت خـەوه منالـەگـان، هەڵسن بچن بخەفن!

وەچکه و نەوەگانی وەتـن: دایـه پیـره! نـەوەتیـده پیمـان ماسـی بۆچکەڵەگه چه وه سەرێ هات؟

دایه پیـره وەت: ئـەوه بـیلن ئـەڕا باناشـەو. ئیـسه وەخـت خـەوە، شەو خوەش!

یانزە هەزار و نووسەد و نەود و نوو (١١٩٩٩) ماسی بۆچکەڵە شەو خوەش وەتن و چیین خەفتن. دایە پیرەیش خەوێ بردەو، وەلێ یەی ماسی قرمز بۆچکەڵە هەرچێ کرد، خەوێ نەهات. هەتا شەوەکی لە هۆر دەریایا بی...

Masî siye büçkelle, çîrokêge taybet we minallan (zaruweyl) ki yekêg le şakareyli nüseri êranî we naw semed bêhrengîye û werasî le naw edebiyati farsî karêg bê wênes. berêz saro xosrewî wergêranê kirdêyese ser ziwani kurdî kelhurî ta minalleyli başûri rojhelati Kurdistan ki we ê zarawe qise ken bitwanin we ziwani dalligî xweyanew bixweniney û kellke lê wer bigrin.

Masî siye büçkelle

Nüser: semed bêhrengî
Wergêran: saro xosrewî
Wêraşter û amadekar: jiyar cehanferd

Swêd
2015